

2
30. 5-245
DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA

DE

RECTO CORTICIS
CHINÆ VSV IN FE-
BRIBVS

QVAM

PROPTIO SVMMO NVMINE

SVB PRÆSIDIO

DNI. FRIDERICI HOFFMANNI

ORDINIS MEDICI SENIORIS ET h. t. DECANI

PRO DOCTORIS GRADV

RITE OBTINENDO

Ad d. Februarii A. R. S. A. MDCC XXXIX.

Solenni eruditorum examini sistet

Gottfried Wilhelm Bornemann,
Neo-Hallenslebiensis Magdeburgicus.

HALAE MAGDEBVRGICAE,

Typis, IO. CHRISTIANI HILLIGERI, Acad. Typogr.

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
DE
RECTO CORTICIS CHI-
NÆ VSV IN FEBRIBVS

§. I.

EA quidem innata quasi
& per manus tradita tantum non
omnium animis hæret opinio: da-
ri certas medicinas, ad hunc vel
illum morbum sanandum aptas
semperque salutares; nec quisquam
fere ex doctis, æque ac indoctis est,

qui non Empiricum agat, & viso quodam ægrotante,
salubre remedium in promptu habeat idque ultro commen-
det. At vero, erronea utique atque perversa hæc est sen-
tentia, contra quam, ceu genuinum temerariæ Empiriæ
fundamentum, merito omni pugnandum studio. Vti
enim in universa rerum natura corporum vires & effectus
non dantur absolute tales: ita etiam nec alimentorum,
nec pharmacorum facultates sunt absolute, sed omnes
relative, conditionatæ & limitatæ, respectu scilicet cor-
poris humani vivi, in quod agunt & cum quo operatio-

A 2

nem

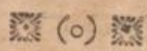
nem suam exsequuntur. Hinc quippe est, quod, experientia teste, medicamenta eodem modo, tam ad iuvandum, quam ad nocendum, sint apta, & quod omnia, quibus Medicus utitur præsidia, ita sint comparata, ut nonnullis profint, nonnullis vicissim, in eodem etiam morbo, obfint.

§. II.

Professus id jam pridem est antiquissimus artis nostræ parens HIPPOCRATES, lib. de art. § 6. ita differens: non quisvis cognoscere potest ea, quæ commodo & detrimento sunt. Et sunt nihilominus ea, quæ damno fuerunt, quam ea, quæ opem tulerunt, in testimonium arti, quod ars ipsa sit. Quæ enim profuerunt, ob rectum usum profuerunt; quæ vero nocuerunt, ob id, quod non recte usurpata sunt, nocuerunt. Neutiquam scilicet gravis hic auctor omnis generis medicamentis absolute certam adscripsit salutis afferendæ virtutem, sed certo tantum respectu, nec ob id profuisse edixit, quod in certo morbo exhibita, sed quod recte, hoc est, cum iudicio, non modo explorata prius corporis ægrotantis natura morbi que causa & indole, sed & convenienti tempore, ordine, dosi ac proportione, usurpata, neglectis vero hisce cautionibus, nocuisse. Quumque adeo sint medicamenta, quæ & damnum, & auxilium afferre queant, dari artem, recte omnino colligit, atque ex eo peritum atque præstantem iudicat Medicum, qui diversos remediorum effectus variasque operationes probe discernere novit.

§. III.

Propterea vehementer optandum, ut quisque medentem verissimum hoc HIPPOCRATIS effatum curate pensitaret ac ad usum transferret. Sic sane expiraturæ demum forent opprobriosa illæ in hunc usque diem inter Medicos de remediorum virtutibus vigentes discordiæ atque dissensiones. Nam turpe quidem dictu, est verissimum

num, plebeios non tantum & rudes, verum eruditos etiam magnique nominis Medicos, raro admodum in determinandis viribus, effectu & usu medicaminis cuiusdam, in hoc vel illo morbo convenire, sed alios miris illud dilaudare encomiis, alios contra idem, in eodem morbo, damnare profus atque reiicere. Nemo non novit, quam diversis, immo perversis iudiciis, potissimum exposita sint ipsa valida & heroica sic dicta remedia, uti quidem maxime sunt ex mercurio parata, emetica antimonialia, martialia, opiata, drastica purgantia, narcotica, ex chirurgicis, vesicatoria, fonticuli, setacea & venesectiones, quinquod magis mirandum, ex simplicissimis & diateticis, fontes medicati calidi & frigidi, balnea, lactis cura & cura per inediam.

§ IV.

Idem hoc fatum expertus est allatus ex America in Europam ante LXX. circiter annos cortex, china chinae dictus. Mirum erat, quanto applausu hic primum excipiebatur, quantisque encomiis, ceu certum & incomparabile ad vincendam intermittentium contumaciam praesidium, ornabatur, nec desunt, qui hodiernum magno illum habent in pretio atque honore. Sed non minori aegimine surrexerunt, qui eundem impugnarunt & ceu infecurum, quini plane noxium, venditarunt & adhuc infamare non erubescunt. Plura quidem in utramque partem prodierunt scripta, experientiam ipsam in partes passim vocantia; nos tamen ita potius censendum esse arbitratur: optimum, efficacissimum & tutissimum esse hoc remedium, si quis, secundum allegatum HIPPOCRATIS edictum, eodem recte uti sciat; valde vero noxium & infecurum, quando empirice, hoc est, imprudenter, imperite, nulla corporis aegrotantis, causae febrilis, temporis & aliarum circumstantiarum ratione habita, usurpetur. Quod ut eo testatius pateat, elegimus hoc argumentum

A. 3.

in

in dissertatione præsentî inaugurali, propitio Numine di-
vino, penitus paullo evolvendum, ita quidem, ut addu-
camus primum testimonia eorum, qui magnifice de hoc
cortice sentiunt, his deinde adiungamus observationes &
rationes eorum, qui illum noxium, infidum & infecu-
rum esse asseverant, postea ex rationali febrium doctrina
causarumque quæ has movent explanatione, nec non prin-
cipiis & modi agendi nostri corticis, & nocivam, & salu-
tarem, ipsius facultatem, evictam demus, simulque ad
dissentientium obiectiones solide atque modeste respon-
deamus.

§. V.

Sunt vero oppido multi, qui in laudes huius Peru-
viani corticis eunt. Ut primum enim in Europam dela-
tus, Romæ innotuit & a Patribus societatis Jesu, ut præ-
sentissimum febrifugum, caro admodum pretio divendi-
tus fuit, in schedula, modum usurpandi habente, de eo-
dem iactarunt: quod omnes fere intermittentibus, etiam
quartana, laborantes, purgato prius, si opus fuerit, cor-
pore, sine ulla alia adhibita medicina, liberaverit. BAR-
THOLINVS *Cent. V. hist. 50.* Cardinalem de Lugo, plus
mille testimonia, hoc cortice anno MDCLIII, quo quar-
tanæ duplices & simplices grassatæ, curatorum habuisse,
memorat; de FONSECA vero, celeberrimo sui ævi Me-
dico, ibidem refert, quod exploraverit nostrum corticem
eundemque non innoxium tantum, verum etiam saluber-
rimum deprehenderit. FR. REDI *de experim. nat. n. 143.*
miraculosum huius corticis effectum vocat, & TOZZI
comment. in aph. XXV. sect. 11. perhibet: febres quartana-
nas, quas antea Medici longissimas & fere immedicabiles
habuerunt, hac nostra ætate, unius corticis Peruviani
ope, cito tutoque fugari.

§. VI.

Ex Italia in Galliam pervenit postea huius febrifugi
noti-

notitia ibidemque varia pariter sustinuit experimenta, tam felici tamen successu, ut ipsi Regi ac regio Principi, febre laborantibus, non semel, sed aliquoties, insigni cum fructu, potissimum a TAGOVLTIQ, sit oblatum. Eodem quoque tempore in Anglia ipsius fama percrebuit, applaudentibus tantum non omnibus. WILLISIVS quippe *de feb. cap. VI.* disertis scribit verbis: ex centum hoc remedio usis, vix unum non convaluisset. Cui accedit illustre illud Angliæ decus ROBERTVS BOYLE, in *tr. de philof. experim.* fidem faciens: se una vel altera dosi corticis febrifugi, ad drachmam unam propinati, sæpius quartanas, quæ per annum durarant, abegisse. Quin DYGBAEVS *sr. de medic. secret.* sancte affirmat: ex triginta quartana detentis, quos hoc remedio liberavit, ne vel duos in eandem relapsos, & addit: culpandum potius esse Medicum, quam nobile medicamentum, si post eius exhibitionem unquam revertatur febris. Ipse felix ille & circumspectus Practicus SYDENHAMVS, in *tr. de febr. mirifice*, ceu optimum remedium, hunc corticem extollit & methodum eadem recte utendi fusc tradit. Magnò etiam adhuc apud Anglos est in pretio, uti patet ex FREINDII, LISTERI, nec non MORTONIS scriptis, qui in *tr. de febribus* ita disserit: *cortex Peruvianus, consensu Medicorum hodie omnium, est catholicum febrifugum, quod omnes febres intermittentes, in quavis anni temperate, in omni ætate & temperamento, penitus, cito, tuto & feliciter sanat, neque opus est, ut Medici ingenia sua amplius torqueant in febrifugis explorandis.*

§. VII.

Quin in omnibus fere Europæ regionibus corticis hujus virtus ut spectata enituit. Inter Helvetos quidem Medicos multum ipsi detulit MYRALTVS & M. N. C. *Dec. II. An. HX. obs. 2.* aliquot inseruit historias, quod eodem, tam in senibus, quam in pueris, tertianas & quartanas

tanus curarit, tandemque enarrationi finem his memoratu dignis verbis imposuit: *in immensum volumen excresceret, si, quæ curæ nostræ ex hoc pulvere experientia alienaque factæ, describere satageremus.* In Belgio celebres & peritissimi Medici plurimi hoc nostrum antifebrile fecerunt & adhuc faciunt, cujus testes citamus BOERHAAVII & DECKERI scripta. Potissimum in nostra etiam Germania corticis chinæ ad debellandas intermittentes ulus, ut laudatissimus, fuit celebratus, ejusdemque efficaciam salutarem tam BOHNIVS in *dissert. de minus suspecta febrium fuga*, quam BERGERVS *diss. de cortice chinæ ab iniquis judiciis vindicato*, pluribus & solidis argumentis asseruerunt. Fuit præterea frequenti in usu WALDSCHMIDIO atque DOLAEO, nec non celebri quondam Ducis Cizensis Archiatro, ZAPPIO, qui electuario antifebrili, cujus basis chinæ cortex, & famam & opes acquisivit, eodemque adhuc ipsius gener, Dn. STREIDEL, clarus atque peritus in arte nostra vir, non minori crebrius utitur successu.

§. IIX.

Contra ea, sunt pariter & fuerunt permulti, periti, etiam, docti & clari Medici, qui minus favent huic cortici, illumque infidum, insegurum, quin plane noxium vocare medicamentum, haud erubescunt. Videas complures, qui experientia & observationibus fidem sibi præstruere contendentes, asserunt: usum Peruviani corticis non modo recidivas longe graviores, sed & novos prorsus & insanabiles morbos insequi, cachexiam scilicet, tumores pedum œdematosos, hydropem, pertinacem alvi obstructionem, præcordiorum angustiam, pathemata hypochondriaca & hysterica, febres lentas & hecticas, cum virium prostratione, appetitu dejecto & tabe, in pueris nonnunquam convulsivos & epilepticos morus. Inprimis acriter in febrifugum nostrum invehit BAGLIVVS

opp.

opp. lib. II. perhibens: febrem tertianam nonnisi elapso decimo quarto die, quo quidem sponte finiatur, febrifugis pati, & irrito profus conati ante illud tempus remedia quævis, vel sine fructu, aut certe non sine ingenti damno adhiberi. Medicos intempestive febrifugis febrem veluti in ovo iugulare conari, quum paucis interiectis diebus, vel ipsa redeat velocius, vel eius loco quamplures gravissimi morbi, asthmata, hydropes, febres lentæ, phthises aliaque gravissima mala emergant.

§. IX.

Idem fere ex nostratibus censet ETTMVLLERVS, qui *opp. tomo II. pag. 277.* chinam non solum infidum vocat remedium, sed etiam *pag. 598.* asserit: ordinarie fere alvi præclusionem, tumorem abdominis eiusque duritiem atque dolores tensivos consequi solere, iisdemque vel successive remittentibus, vel per purgantia, aut spiritum salis ammoniaci irritatis, eandem febrem similem, interdum intensiore frigore, recurrere. PAILLIVS quoque in epistola ad BAGLIVVM scribit: Gallos quidem feliciter china chinæ in febribus uti, sed minime id suadendum in agro Romano, quin ridet huius corticis usum, nisi in fine ad roborandum stomachum adhibeatur. Plura præterea de noxa huius antifebrilis remedii memoriæ consignata exempla evolvi possunt in BLEGNY *Zodiac. Gall. med. phys. An. IV. mens. August. Anno. V. mens. Januar. nec non in M. N. C. Dec. III. Ann. IX. obs. 109. item Cent. III. p. 52.* Et nostrodemum hoc ævo, *cl.* STAHLIVS tam in *theoria med. quam opusc. physico-med. p. 432.* neque minus ex STAHLIO, IVNCKERVS in *consp. medic. theoret. pract. p. 261. sqq.* & passim chinæ in febribus usum & impugnant & reiecerunt. Quin nosmetipsi testamur, corticem hunc, promiscue atque empirice usurpatum, multum detrimenti intulisse, & vel recidivas ægre expugnabiles, vel alios sæviores morbos, potissimum post quartanam hy-

B

dro-

dropem, post tertianam pathemata hypochondriaca, accessisse.

§. X.

Interim tamen neutiquam cum iis facere possumus, qui hunc corticem absolute & fere semper noxium in febribus esse censent eiusque usum rationibus quibusdam infestum plane reddere conantur, quasi febrium indoli, salutari successui ipsiusque naturæ intentioni contrarius esset atque inimicus. Putant scilicet, febrem nihil aliud esse, quam exacte methodicam naturæ medicationem, qua auctiori solidorum & fluidorum motu, causas, quæ febrem movent, per congrua secretoria & excretoria e corpore proscribere nititur. Ad hoc ex voto perficiendum opus esse humoribus fluxilibus viisque apertis; adstringentia autem, quibus cortex Peruvianus accensendus sit, succos fluidos incrassare, excretoriorumque tenues canaliculos angustare, quin occludere, ideoque retineri, iis usurpatis, morbificam in corpore materiam, ac recidivas, vel graviores alios morbos, ciere.

§. XI.

Autumant porro, præcipuam providæ naturæ in intermittentibus esse intentionem, ut redundantem sanguinis vitali conservationi semper infestam copiam, auctiori intestino calido, ex progressivi acceleratione resultante motu, dissolutoria quadam in serum excrementitium resolutione, imminuat simulque fortiori appulsu, viscera ab inhærentibus vitiis atque obstructionibus liberet. Atque adeo motus hosce febriles esse præsidio ac medium, quo morbi curantur, graves arcentur & ea quæ vitæ infidias struunt eliminantur, nec ea propter, nisi cum ingenti damno, sisti ac cohiberi. Adhæc anceps admodum esse molimen, susceptum sapienter naturæ, in expellendis per secretoria & excretoria, noxiis, opus, turbare, impedire planeque contrarium adstringentibus inducere

ducere effectum, quem non possint non, præter pessimas recidivas, acerbiora longe pathemata, hypochondriaca scilicet, hysterica, lentæ febres, obstructions viscerum, icterus, cachexia, hydrops, melancholiæ quoque & pertinaces alvi obstipationes, presso pede insequi.

§. XII.

Et quod maximum esse volunt, tertianæ mineram prima in regione, seu ventriculo, tenuibus, præsertim primis, intestinis, nec non adjacentibus organis, melsarais nempe vasis & glandulis, consistere perhibent. Hæc autem quum ut plurimum viscidus & tenax humor sit, provido certe consilio stringi in principio porosas & externas partes, sanguinem ad interiora agi ibidemque aliquamdiu detineri, quo sufficiens humoris seroso-lymphatici quantitas per tunicas & glandulas viscerum in ipsorum cavitates transfudet ac postea partim liquandæ & emolliendæ febrili materiæ, partim ipsi eo commodius egerendæ serviat. Hinc colligunt, perniciosâ esse omnia ea, quæ motus hos tam apprime morbi causæ oppositas sistunt, febrilem illum lentum primis in viis humorem spissiore reddunt & excretoria constringendo utilissimas secretiones atque excretiones tam per alvum, quam urinam & cutis spiracula, sufflaminant & cohibent. Id vero præstare chinæ manifesto constringentis naturæ corticem, hinc rejiciendum & usurpanda potius ea, quæ naturæ opus juvent, febrilem materiam solvant, & redundantem sanguinem dissolvendo omnisque generis excretiones promovendo, a materia quæ in vitio est corpus liberent, non vero eandem, febrilibus tantum motibus suppressis, cum periculo reprimant.

§. XIII.

Sic quidem ratiocinantur corticis nostri adversarii, & fatemur sane, primo intuitu, hæc nonnullius videri momenti; an vero sint tanti, ut medentes penitus ab e-

B 2

iusdem

iisdem usu deterrere possint, paulisper jam perquirere juvabit. Nititur autem omnis propemodum argumentatio supposito principio, quasi corpori inesset agens quoddam, quod prævia intima cognitione, rationali postea intentione, ad certum finem, motus vitales, e quorum familia etiam febriles, nec non remedium effectus, efficiat ac dirigat. Sed tantum certe abest, ut eiusmodi principium in rationali medica theoria æque ac praxi ullo modo locum habere, aut quicquam utilitatis præstare possit, ut potius in explicandis intelligenter & demonstrandis medicis rebus, nec non invenendis & applicandis remediis, confusiones & errores iaducat. Hinc merito in genere omnes ejusmodi loquendi formulæ, quod salutari naturæ intentio motuumque ad certum finem directio medicamentis turbetur, quando quidem rationes, non verba danda, in disquisitione morborum medica prorsus rejiciendæ, nisi forsan improprie & metaphoricè ita loqui allubescat,

§. XIV.

Hoc qui tenet, facile conjicere poterit, quid de concitatis ab hoc principio febrilibus motibus sit sentiendum. Dicunt quidem, hos in se & sua natura esse salutare; sed ita potius sunt comparati, ut perniciem intentent & sapientem naturam imprudentiæ, quin plane dementiæ, aperte arguant. Ecquis enim in arte exercitatus est, qui ignoret, illum in febribus omnibus obvium a circumferentiâ ad centrum motum, cum vehementi partium externarum ac nervosarum spasmo & convulsiva quadam agitatione, pertracto simul in consensum universo nervorum systemate, fieri, & cum tam gravi omnium functionum læsione, quin ipsius mortis periculo, accidere, ut qui intermittentibus decedunt, sub hoc ipso possent agens hoc, tutius longe & facilius foret, sine tam
perni-

perniciāli spāsmo univērsali habitusque corporis constri-
 ctione, copiosorem sanguinis & humorum motum ad mor-
 bi sedem sensim, amica magis ratione, amandare atque di-
 rigere. Et quāvis tantisper largiamur, febres, præfer-
 tim quæ intermissionem habent, corporibus crassis, co-
 piolis & impuris succis factis, quandoque præta e medi-
 cinam & imminentes ex viscerum oppletione longas
 & graves affectiones, motu humorum progressivo ex-
 traordinarie cum intensiori calore aucto, arcere: neuti-
 quam tamen omnes intermittentes sanguinis & succo-
 rum abundantiam, impuritatem, nimiam spissitudinem,
 aut viscerum infarctum juncta habent, multo minus hæc
 veram & adæquatam febrium causam & materialem fo-
 mitem constituunt, ut nec ea propter opus sit, tam impe-
 tuoso solidorum & fluidorum motu, atque humorum vi-
 talium dissolutione.

§. XV.

Quod porro ad illud assertum attinet: naturam ma-
 xime in febribus occupatam esse, quo sanguinem redun-
 dantem, dissolutoria quadam per motum intestinum re-
 solutione, in corporis salutem imminuat; prorsus & qui-
 dem recte negamus, sanguinis & humorum abundantiam
 febris causam esse. Hoc enim si esset, plethorici fre-
 quentius sane febricitarent, & omnis generis febres tem-
 pestiva venæsectione certo ac cito arceri possent atque
 præscindi. Eveniens autem sub febre sanguinis con-
 sumptio & in partes excrementitias dissolutio, est potius
 effectus & necessarium consequens febrilis caloris, natu-
 ræ plus inimica, quam amica, quia simul vires, a quibus
 motuum vitalium vigor pendet, dissipat ac destruit.

§. XVI.

Ejusdem commatis est illud, quod humores crudi,
 viscosi, tenaces ex depravata maxime digestionē oriundi
 & in primis viis hisque conterminis organis hærentes, fo-
 mitem

mitem præbeant intermittentium. Rarissime enim evenit, ut ob vitium in diæta commissum, vel pravam digestionem, intermittentes gignantur. Longe magis vero copiosi acres, biliosi prima in regione succi, tertiana laborantibus molestias creant, imprimis quum observemus, & juvenes, & cholericæ constitutionis homines, nec non iracundos, sub ætate ferventissima tertianis corripitur, & his vomitus biliosos, deiectiones biliosas, solennes admodum esse urinasque flammei coloris, ob admixtas copiosas sulphureas & biliosas particulas, secedere. Ac licet demum nosmet ipsi vehementer improbemus adstringentium in cuiuscunque etiam generis febribus usum, minime tamen concedimus, chinæ corticem, cum iudicio, habita naturarum & circumstantiarum ratione, debito ordine ac tempore oblatum, talem præstare effectum, ut potius, uti fusius infra docebimus, ad promovendas excretiones ipsamque perspirationem liberiores reddendam, eundem aptissimum esse remedium, asserere non dubitemur.

§. XVII.

Iam non incongruum, aut infructuosum erit, ut nostram de intermittibus earumque generatione promamus theoriam, quo postea eo melius de methodo iis medendi accommoda & de remediis adversus ipsas idoneis iudicare queamus. Id vero primo omnium tenendum, quod experientia constat, rarissime scilicet intermittentes unum vel alterum iudividuum ex vitio diætæ, vel digestionis invadere, sed plerumque grassari epidemice & ex præcedente insolita diuturna calida & sicca aëris intemperie oriri, tum quidem, quando corpus incautius vel borealibus ventis, vel auræ frigidiori & humidiori, sole maxime occiduo, exponitur, ut inde frigus notabilemque persentiat horrorem. Pari ratione plura novimus loca, humiliora nempe, paludosa, compluviis, stagnis atque

que piscinis eincta, crebro februm proventu adeo infecta, ut indigenæ & advenæ perpetuo fere omnique anni tempore iisdem exercentur & tardius ac difficulter sanescant, nullam certe aliam ob causam, quam quod ob aërem eiusmodi in locis densum, frigidum ac humidum insectorumque copia refertum, perspiratio languescat & sufflaminetur. Nulla enim unquam febris, præsertim intermittens, vel etiam catarrhalis, arthritica, rhevmatica, nisi post imminutam & cohibitam excretionem cuticularem, accedit, nulla facile recidiva, quam hoc facto, repetit, neque minus etiam febrilis morbus eo gravior & diuturnior esse solet, quo magis hic saluberrimæ evacuationis successus interceptus atque cohibitus.

§. XIX.

Igitur, quando ingens recrementorum per poros cutis eliminandorum copia, sive ex aëris intemperie & præternaturali constitutione, sive ex malo in animi affectibus & victus ratione regimine fuerit contracta, perspiratio autem, quæ pro tanta sordium activæ, halituosæ & salino-sulphuræ indolis, multitudine necessario sufficiens, quin auctior esse debuerat, constrictis nervosis & excretoriis cutis tubulis, valide potius impeditur, fit utique, ut motus seri excrementitii aliorsum & ad interiora vertatur. Quod quidem, sicuti in febribus catarrhalibus, ad glandulosa narium, faucium & bronchiorum loca, in rhevmaticis & arthriticis ad membranas musculorum & nervoso-glandulosa artuum ligamenta, in diarrhoeis ad intestinorum tunicas evenit: ita intermittentibus in febribus idem ad abdominis secretoria & depuratoria viscera, hepar nempe, pancreas, ventriculi & intestinorum glandulas & glandulosas tunicas contigit. Hæc vero confluens malignus humor, fermentales, lymphaticos, salivales & biliosos, digestionem & chyli elaborationi servientes luecos, inquinat, corrumpit ac intemperatos reddit, qui
con-

congesti, in duodeni maxime cavo, mutuo confermentantes & cum cruditatibus vitiosæ digestionis permixti, mora peiorem nervosisque partibus valde inimicam indolem contrahunt. Sic depravati & tam per poros, quam tubulos, successive ad sanguinem delati succi, quando ad nervosas, quæ cerebrum & spinalem medullam cingunt membranas pertingunt, infesta sua indole, universalem demum in vasorum & nervosarum partium systemate spasmus concitant, qui febris essentiam constituit.

§. XIX.

Febris quippe nihil aliud est, quam affectus & effectus systematis nervosi præter naturam affecti. Etenim omnia illa, quæ sub accessione febris affligunt symptomata, dolor scilicet capitis dorsii, maxime circa primam lumborum vertebam, dolor contulivus omnium artuum, ingens lassitudo & languor, frigus, rigor, horror, totum quandoque corpus concutiens, summa præcordiorum anxietas, spirandi angustia, cum inquietudine, pulsus arteriarum contractus, celer, parvus, inæqualis, vomitus, vel conatus ad vomendum, sitis sæpe sub ipso frigore, alvi fortior strictura, vel etiam fluxus, in nonnullis stimulus ad mingendum, mentis quoque ac sensuum, quam Dn. PRÆSES sæpe observavit in senibus, præsertim quartana laborantibus, obnubilatio, satis superque testatum faciunt, graviter læsum & affectum esse nervorum systema. Dum autem sub hisce symptomatibus ab exteriorum strictura, sanguis ad interiora & vasa maiora, pulmones, caput & cor urgetur, ipsa sua copia cordis muscolum ad vehementiorem pulsus celerioremq; systolen extimulat, quo fit, ut sanguis celerius & valide per vasa traiciatur, arteriarum motus vehementior & citatior micet, æstuque sic maiori facto, spasmi nervosarum partium iterum laxentur, materia quæ hos excitat excutitur, sanguis ad
ambi-

ambitum corporis appellatur, & ad apertis, remittente stri-
ctura, cutis spiraculis, sudor erumpat.

§. XX.

Hæc ratione febris primum generatur atque succe-
dit, quod vero interposito aliquo tempore novus impe-
tat paroxysmus, ita concipiendum esse arbitramur. Con-
flata illa, ex corruptis biliosis & lymphaticis salivalibus,
cum indigesta alimentorum massa, succis, febrilis in duode-
no potissimum hærens materia, non omnis simul & se-
mel, sed successive, ad sanguinem & nervorum systema
transit. Deinde id quod ab hoc, ut ita loqui liceat, fer-
mento, restitit, ab affluentibus ex hepate, pancreate &
glandulis duodeni impuris succis, novum subinde accipit
pabulum ac nutrimentum. Tum intestino illo mirum
adaucto in paroxysmo motu, ipse sanguis & serum in
mucidas falso-sulphureas sordes fatiscit, quæ quum non
omnes die vacuo diffentur, intus manent & succos lym-
phaticos salivales ipsamque bilem inquinant magis atque
corrumpunt. Accedit, licet a nemine, quod scimus, an-
notatum sit, quod intercalari die pulsus admodum lan-
guidus & debilis, partes quoque externæ ipsaque cutis
magis frigida, quam calida sint, & perspirationem remis-
sam minusque sufficientem, intuitu sordium excernenda-
rum, esse, luculenter arguant. Demum etiam verissimil-
limum est, universale illud nerveo-fibrosum & tubulo-
sum corporis emunctorium, cutem, tot impetuosis & pla-
ne contrariis spasticis, constrictoriis, subsequente nimia
remissione, motibus, nec non vehementi æstu, quoad to-
num, robur & functionem suam admodum labefactari &
vitiari, ut saluberrimum illud excretionis periphericæ ne-
gotium, sub toto febris decursu minus recte succedat
ipsaque adeo sanguinis & humorum depuratio multum
elanguescat. Quibus omnibus junctim expensis, in
promptu est judicare, novum sic succrescentem sensim fo-

G

mitem

mitem, & certo interposito temporis spatio sufficienti quantitate collectum, novum iterum proritare febrilis paroxyfmi insultum.

§. XXI.

Quod autem rediens eiusmodi paroxyfmi, non in omnibus intermittentibus idem recursus tempus servet; sed vel singulis, vel ternis, vel quaternis diebus repetat, quandoque typum suum & accessionis periodum mutet, interdum etiam duplicet; id omnino ob impuritarum, ratione copiae & indolis plus minus activae & mobilis differentiam, largioremque vel parciorem earundem ad primas vias affluxum, nec non ob diversam viscerum, praesertim hepatis, lienis & pancreatis, conditionem & statum, fieri, censendum est. Luculenter certe id constitit elapso anno, quo, propter insolitam diurnam calidam & siccam aestatis & autumnii constitutionem, per universam fere Germaniam febres grassatae, quotidianae, tertianae & quartanae, simplices & duplices, mirum anomalae, nullam omnino aliam ob causam, quam diversam humorum indolem viscerumque constitutionem, pro varia temperamenti victusque eorum, quos invaserunt, ratione.

§. XXII.

Post intermittentium genesin & naturam, spectanda nunc adversus eas praesidia, quae inter principem merito locum obtinet chinae cortex, cuius ideo principia & quos in corpore vel cum emolumento, vel damno, praestat effectus, penitus paullo examini subiciemus. Est vero inter huius corticis elementa primo loco connumerandum adstringentium. Patescit hoc ex sapore linguam constringente, quem tam pulvis ipsius, quam infusum cum aqua fervente factum, nec non liquor, affuso ipsi pinitu vini purissimo, confectus, exhibet. Idem quoque confirmatur chymico experimento, dum solutio huius corticis,
adjecto

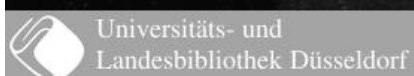
adjecto vitriolo, more omnium adstringentium, nigrescit & atramenti colorem induit. Al erum, quod in complexu fovet elementum, est amarum, naturæ plane aperientis, quod unanimi Medicorum consensu, febribus perdomandis aptissimum, quandoquidem omnia fere amara, uti herba absynthii, cardui benedicti, fumarie, centaurii minoris, radix gentianæ rubæ, lignum colubrinum, antifebrilia suppeditant præsentissima.

§. XXIII.

Accedit tertium chinchinæ ingrediens, naturæ admodum gratum, balsamicum scilicet, quod sapore & odore, non tam pulveris, quam potius ex prolecta destillationis ope aqua, nec non vini spiritu, manifestatur. Quartum demum elementum est terrestre fixum, peracta solutione & extractione conspicuum, quod quidem hucusque penitus ferme neglectum fuit, egregiæ tamen virtutis, ad corrigendam, obtundendam & involvendam materiæ febrilis, præsertim biliosæ, acrimoniam, eodem modo ac notum est, sola terrea, ut conchas, matrem perlarum, terram sigillatam & corallia, in sistendis febribus efficacia pollere haud spernenda. Agit igitur hoc simplex tota, ut GALENI loquendi formula est, substantia, & plura continet principia ad febres sanandas proficua, quæ rarius, vel plane nunquam, in ullo alio medicamento reperiuntur, eaque propter vehementer errant & falluntur ii, qui a sola facultate adstringente, febrifugum corticis Peruviani effectum derivare satagunt.

§. XXIV.

Hæc autem hæcenus allata tam febrium theoria & pathologia, quam vera febrifugi nostri principia, expeditam monstrant viam, ad rectam intermittentibus medendi methodum, & quo pacto chinæ cortex cum bonis agrorum rebus propinandus. Diximus scilicet superius, mineram, sive causam intermittentium materialem,

ex affluxu copiosioris corruptæ bilis & salivalis laticis maleque digestis alimentis conflatam primis viis, & quam maxime flexuoso intestino duodeno, firmiter impactant hæere, ac inde successive certa quantitate ad interiora & nervosarum partium systema translata, motus istos spasticos febriles concitare. Hinc utique in perſanatione rationalis Medici intentio eo dirigenda, ut peccans hæc materia attemperetur, obundatur, eliminetur ipsiusque ulterior & largior affluxus ex glandulis ductibusque biliariis cohibeatur. Et his certe indicationibus peritum corticis Peruviani usum, si non ex toto, tamen maxima ex parte, satisfacere posse, existimamus.

§. XXV.

Largimur quidem, minus proficuum esse hoc antifebrile, quando prima corporis regio, redundante vitiosorum, præsertim viscidorum, acidorum & tenacium, succorum saburra obsessa, ut hos potius inviscando magisque immobiles reddendo, simulque adstrictiva sua vi alvinam evacuationem supprimendo, multum noceat, ut tum quidem non modo materia febrilis retineatur, sed & dolores tensivi & anxietates circa præcordia augeantur, quemadmodum in his, qui diuturna laborarunt quartana, senibus inprimis & pueris, nec non oggetto crebrius & liberalius cortice, multoties vidimus. Quare tutius tum omnino & consultius est, hoc medicamentum vel plane omittere, vel non prius admittere, quam præmissis, quæ crassos, viscidos & tenaces humores attenuandi, incidendi & per alvi secessum evacuandi facultate pollent. Merentur hoc nomine laudem ex salium familia depromta, sal scilicet ammoniacum depuratum, sal digestivum Sylvii, tartarus vitriolatus, arcanum duplicatum, sal Glauberianum, Ebhamense. Potissimum tamen in vincendis chronicis febribus spectatæ virtutis salia ex aquis medicatis prolecta, ut Sedlicense & Egranum, quippe quæ paullo

paullo majori dosi, ad unciam scilicet dimidiam, vel unam, in sufficiente quantitate aquæ soluta & aliquoties pro circumstantiarum ratione oblata, a colluvie viscidarum sordium intestinorum canalem egregie expurgant. Magna quoque amarorum ad mucidos, tenaces & acidos succos incidendos, detergendos ac evacuandos facultas, quorum in numero celebria sunt extractum centaurei minoris, gentianæ rubræ, cardui benedicti, absinthium, rhabarbarum, aloës rite prius correctæ & cicurata, quæ in lixivioso aqueo menstruo soluta & die vacuo, vel cum vino, vel cum spiritu vini oblata, egregie profunt. His autem præmissis, tum ad intercipiendum nimium humorum vitiosorum ad primam regionem confluxum, tum ad facilitandum perspirationis successum, cortex noster cum aliis, quæ operationem ipsius secundant, utiliter propinari potest.

§. XXVI.

Pari ratione ubi cruditates ex male digestis & corruptis cibis cum bile succoque salivali vitiatis, fomitem febris subministrant, & ratio dicitur, & experientia confirmat, liberandas, ante specificorum antifebrilium & roborantium usum, esse ab illuvie tam acidorum, quam biliosorum & corruptorum humorum, primas vias. Quod ut obtineatur, convenientissima sunt blanda emetica, vel *etiam* simul & *inter* evacuantia, rejectis omnibus acrioribus drastis purgantibus & validis emeticis, quippe quæ ventriculo & nervosis partibus admodum infesta, vires dejiciunt, & motus efferos potius intendunt, quam minuunt. Nos, quam hunc in finem commendemus habemus mannam, cuius uncia una, vel duæ, cum uno, vel duobus tartari emetici granis, clementissime, satis efficaciter tamen, sursum ac deorsum evacuant, ac, ut multiplici compertum habemus experientia, egregie intentioni satisfaciunt. Et hoc factò, majori cum fructu & fe-

liciori cum successu, antifebrile nostrum usurpare licet.

§. XXVII.

Contra ea plurimæ dantur februm species, ut biliosæ, quartanæ & tertianæ æstivæ, duplices, continuæ, gravibus & acerbis symptomatibus stipatæ, quæ plerumque post diuturnam præcalidam & siccam tempestatum constitutionem, a bile nimis intemperata, acri, calida & volatili incunabula trahunt. Ad hanc earundem materiam ligendam, cicurandam, obtundendam ejusque copiosiorum ad intestina affluxum impediendum, cortex chinæ, præsertim in pulvere oblatus absorbentibusque ac nitrois remixtus, egregie ex usu est, eaque propter paucos post paroxysmos propinandus. Sic multoties, largas biliosas dejectiones, præsertim in corporibus biliosæ naturæ & cholericæ constitutionis, felici admodum successu erupisse novimus, discedente paullo post penitus febre.

§. XXIX.

Quod quidem, sicuti experientia edocti scribimus; ita non minus eodem fundamento nitentes, de hoc cortice asserimus, quod perspirationem fulciat ac promoveat, in quo, si non præcipuum, certe non minimum, intermittentes curandi repositum est momentum. Hæc enim, ut supra diximus, saluberrima evacuatio, quando supprimitur & fordes per eam evehendæ ad interiora recedunt, primordiale suppeditat intermittentium causam, eo magis, quo major restantium recrementorum biliosorum in sanguine & humoribus est proventus. Deinceps eadem hæc fordes, ob succedentem parcius & languidius die post paroxysmum vacuo hanc excretionem, copiosius denuo collectæ, palmariam repetentis paroxysmi causam præbent. Ipsæ recidivæ non aliam accedunt rationem, quam quod materia febrem movens exitu præ-

præclusa, uti potissimum fit, quando superata vix febre corpus paullo liberius frigido & humido aëri, circa stagna aquarum, in humilioribus locis, & templorum concamerationibus, vel etiam borealibus ventis exponitur. Liberiori quoque ætatis tempore cuticularis excretionis successui tribuendum, quod æstivæ tertianæ & quartanæ facilioris sint sanationis, quam autumnales, quin, diuturnæ & contumacissimæ, etiam quartanæ, per autumnum, hiemem & ver affigentes, accedente solstitio æstivo, sponte, sine medicina, conquiescant. Hinc demum petenda ratio, quare, ut observationes fide dignorum auctorum confirmant, sæpe sola fortiori corporis, cursu, saltu, equitatione, ad sudorem usque exercitatione, nec non prolecto in balneo sudore, aut largiori vini potu, intermittentes admodum rebelles expugnentur & abigantur.

§. XXIX.

Tanta utilitas tantaque necessitas huius evacuationis in febrium est curatione, eaque propter, quod etiam hoc nomine cortex noster laudem mereatur, penitus paullo evolvendum. Videtur quidem huic facultati obstare virtus ipsius adstrictiva, qua cutis poros stringi potius & perspirationem sufflaminari vulgo creditur. At vero non pure & positive adstrictivam, sed potius, ob admixtum amaricans & balsamicum ingrediens, roborantem virtutem nostro cortici adscribimus. Nam ut in eminenti facultate adstringente dotata, cuius generis sunt aluminosa, vitriolica, & ex vegetabilibus radix tormentillæ, bistortæ, si convenienti tempore & regimine in intermittentibus usurpantur, non penitus sperendam habeant efficaciam, præsertim quando post eorum usum decoctum vel infusum calidum superbibatur & fortiter corpus motu exercetur; sed tamen longe alia est ratio, natura & virtus roborantium, quæ non tam terrea, constringente, quam

quam potius simul balsamico, amaro elemento, in solidas corporis nostri, a tono deiectas partes agunt, iis robur, tonum atque vigorem & potentiam motricem conciliando, ut motus fluidorum catholicorum vitalium, qui potissimum a solidorum motu pendet, per compagem corporis mere vasculosam, promptior, citatior & expeditior fiat; quem nunquam non major & auctior per insensilem transpirationem, impuritatum excretio, summo cum fructu sequitur, ut longe tutiora sint puris adstringentibus. Et profecto, quæ ex remediorum genere roborante & subadstringente paulisper balsamica virtute splendent simplicia, in morbis longis & difficilibus perferendis, magna præstare solent, & aliis longe superiora sunt. Hinc enim est, quod decocta herbarum quæ vulnerariæ dicuntur, ut sunt nominatim fragaria, sanicula, melissa, agrimonia, veronica, scabiosa, marrubium, pulmonaria, hepatica, scolopendrium, nummularia, plantago, millefolium, consolida Saracenicæ, flores bellidis, hyperici, muscus pulmonarius, polychrestam & mirabilem certe, non tantum in vulneribus consolidandis, verum etiam longis insanabilibus fere morbis, cachexia, phthisi, scorbuto, ictero, hæmoptysi, atque identidem febre quartana, sanguinem depurando, viscera obstructa referando, nec non excretionem languidas promovendo, exserunt effectum, quæ tamen non proxime in fluidas partes, earum vitia corrigendo, sed potius in solidas, tonum & robur restituendo agunt, atque sic operationem suam exserunt. Neque nostro tempore, singularis corticis chaccarillæ virtus, qui paullo calidioris & plus, nostro cortice, balsamicæ naturæ est, in sistendis nimis alvi fluxionibus, etiam dysentericis, ignota est, qui cortex etiam decenter usurpatus in febribus intermittentibus, item lentis, quæ ex stomachi & digestionis vitio proveniunt, curandis, non spernendam opem confert.

§. XXX.

557.

☉ (o) ☉

25

§. XXX.

Est itaque tam salubris & spectata corticis chinæ virtus, ut roborando solidorum tonum, circum sanguinis, excretiones, maximeque insensilem per cutis spiracula, egregie promoveat, eaque propter per ipsam experientiam confirmatum habemus, ab eius u'û, mox virium accedere augmentum, vigorem corporis & animi restitui, appetitum antea emortuum resuscitari, cum omnimoda paroxysmorum febrilium cessatione. Observarunt etiam hos insignes & eximios effectus alii præclari Medici, cuius rei testes citamus LISTERVM, BOHNIVM, SYDENHAMVM, DECKERVM, BERGERVM, IONES, MORTONEM, D' AQVIN, qui unanimi suffragio testantur, quod cortex egregie ventriculum roboret, appetentiam acuat ac deficientem corporis calorem excitet, vires reficiat, nec solum perspirationem promoveat, sed etiam urinam, subindeque alvum, præsertim si recens sit, moveat. Et perite demum adjiciunt: omnes, qui cortice infebribus hoc effectu usi, a febre liberos mansisse, nec ullo inde oriente symptomate atque incommodo fuisse afflictos. Monendum tamen, has tam egregias operationes, non a sola excretionem cuticulari aucta derivandas esse. Nam non modo pluries a nobis observatum est, sub largo etiam & continuo diebus vacuis sudore, paroxysmos nihilosecius repetiisse, nec vires, nec appetitum, inde accepisse incrementum, sed & ipsa experientia compertum est, ea, quæ sudorem movent efficaciter, ad sistendos febriles paroxysmos, non adeo esse apta atque conducibilia. Ingens quippe est differentia, inter sudorem, qui sæpius a virium prostratione & deiecto cutis tono provenit, & inter perspirationem auctiorem, quæ ex vegetiori ac celeriori sanguinis per univsum corpus circuitu, ex pulsum vigore & æqualitate dignoscendo, resultat. Et hæc non tam positive sudori-

D

fe-

feris, motum intestinum calidum in sanguine cientibus, procuratur, quam potius iis, quæ tonum solidorum, cordis vaforumque dejectum fulciunt & adducunt, quorum in numerum noster quam maxime referendus est cortex.

§. XXXI.

Neque etiam nostra fert sententia, semper & omni tempore unicum hoc nostrum præsidium, roborando, & circulum sanguinis, & perspirationem augere, in iis, qui febre laborant, sed utique opus est, ut corpus sit dispositum, viæ & excretoriorum tubuli patuli, nec spasmo constricti, humores tenues & fluxiles, non crassi, viscidi & immobiles, ipsius quoque remedii virtus integra, nec a vitiosis primarum viarum succis obtusa aut enervata. Eadem enim corticis nostri est ratio, ac martialium bene præparatorum, quæ itidem adducendo solidorum tonum, sicque universum sanguinis & humorum progressum promovendo, egregios quidem in longis ac rebellibus morbis expugnandis præstant effectus, non tamen semper & absolute tales, sed tunc demum, quando & solidorum, & fluidorum, apta & conveniens est ad aperiendum & excretionum successum dispositio. Atque adeo quum roborando perspirationem moveant ex Marte confecta, in proclivi est ratio, quare flores salis ammoniaci martiales, nec non cum hæmatite parati, in pulvere, vel cum spiritu vini in essentiam redacti, crocus martis tenuissimus, limatura martis in rubiginem versa & in subtilissimum pollen comminuta, ad compefcendos, immo tollendos febriles motus, cum prudentia usurpata, idem fere ac chinæ cortex, præstare solcant, contra vero quando empirice, nulla corporum, naturarum, circumstantiarum & temporis ratione habita, ingeruntur, noxam inferant non levem.

§. XXXII.

§. XXXII.

Quæ quum ita sint, speciosum omnino videtur dubium, vel monitum: tutius forsan esse famæque & conscientia Medici magis conducibile, tam in quorumvis morborum, quam speciatim intermittentium medicatione, penitus ab eiusmodi remediis, quæ tam exactam in applicatione, ne noxam inferant, exigunt circumspectionem, abstinere, & potius præcipuum sanationis negotium naturæ committere, adhibitis duntaxat iis, quæ humorum intemperiem corrigunt eosdemque mobiles ac fluxiles reddunt. Sed tenendum utique, non semper tuto & cum bonis ægrorum rebus hoc fieri posse. Docet enim experientia, adeo rebelles & infensas nonnunquam esse intermittentes, ut observato quantumvis exquisito regimine, adhibitis quoque tutis & selectis remediis temperantibus, diluentibus, blande evacuantibus & diaphoreticis finito paroxysmo elicientibus, nihilo tamen secius per complures menses, quandoque integrum annum & longius perdurent, corpus emacient viresque penitus deiiciant. Quin, licet his febris vehementia tantisper fracta fuerit, ob magnam tamen diuturnitate inductam imbecillitatem, quæ CELSI effato omnibus morbis patet, accedente levi in vitæ victusque ratione errore, ex facili vel febriles motus, leviores quidem, recrudescunt, vel alii morbi, præsertim si copiosior cibus ingestus, cachexia febrisque lenta pullulant, ut etiam, qui minus favent huic nostro febrifugo, ipseque BAGLIVVS *l. c.* fateri cogantur, in fine, quando febris vires per longum tempus contriverit, ad ventriculum totumque corpus roborandum, nostrum usurpari posse corticem. Ne dicam divites, Magnates & delicatæ impatientis naturæ ægros, promptam exposcere opem & diuturnitate temporis obtinendam spontaneam sanationem penitus respicere. Et certe multi & magni morbi, præsertim qui ex abundan-

D 2

tia

tia & impuritate succorum succrescunt, sine medicina, sola abstinentia & inedia, feliciter arceri possent atque sanari, sed quia plures has molestias subire recusant, venæsectio in auxilium vocanda, abstinentia longe intutior. Providendum igitur, ut modo sine noxa fiant omnia.

§. XXXIII.

Aliud, quo multi, etiam periti Medici, corticem nostrum suspectum reddere nituntur, argumentum est, quod eiusmodi constringentia & roborantia motus & paroxysmos febriles suspendant quidem, causam vero & materiam febris non tollant, quæ postea vel recidivas, vel novos peiores morbos inducat. Verum superius iam evicimus, ita comparatum esse chinæ corticem, ut, si recte, debito ordine aliisque accommodis remediis nuptus, usurpetur, febris etiam causam tollat, promovendo nempe perspirationem destructumque tonum restituendo. Ad hæc incidunt sæpe casus, ubi motus morbosos, etiam febriles, relicta tantisper causa, compefcere & ad tempus tollere expedit. Tam atrociter enim quandoque sæviunt paroxysmi in tertiana, v. c. continua & duplici, ut consumtis ob vigiliam & jugem æstum nimium viribus, corpus morbo diutius sustinendo vix amplius parsit. Heic omnino utile, immo necessarium est, infestos hos motus ad tempus suspendere, quo maiori cum fructu ad tollendam febris causam applicari possint remedia, tam corrigentia, quam evacuantia, quæ sub tanta insultus febrilis vehementia, & turbata plane tamdiu motuum & functionum naturalium œconomia, vel nihil proficiunt, vel contrarium prorsus interdum exerunt effectum.

§. XXXIV.

Maioris momenti, ad evertendum chinæ usum, videtur quorundam assertum: testari quotidianam fere experientiam, multos inde in graves, immo funestos & immedicabiles morbos, fuisse præcipitados, heclicas scilicet &

& lentas febres, cachexiam, hydropem, patherata spasmodica, hypochondriaca, hysterica, quin, pueros praesertim, convulsivos plane & epilepticos motus. Iam nequam quidem negamus, infelices admodum passim in februm curatione observari effectus, si febrifugum nostrum minus perite usurpetur. Sed quis est, qui nesciat, summæ efficacæ praesidia, venæsectionem, emetica, purgantia, opiata, mercurialia & martialia, item ex auro & antimonio parata, nec non salia volatilia animalium, balnea Laconica & medicamenta spirituosæ, si empirice & non cum iudicio atque discrimine in usum trahuntur, perniciem noxasque inferre posse lethales plane. Nemo tamen facile hanc inde formabit conclusionem: ergo hæc omnia medico usu carent & prorsus sunt reiicienda; ita potius argumentandum: quia tam prompta ad iuvandum, quam nocendum hæc generosa sunt remedia, ergo recte iisdem utendum. Longe maiori vero iure eadem argumentatio valet in usu nostri corticis, qui ne quidem his magnæ activitatis remediis accensendus. Illa quippe in complexu suo quippiam fovent, quod exili mole subito ingentes in corpore suscitatur mutationes, hic autem non, sed si effectum exserere debet, maiorem molem, ad uncias aliquot, successive sumendam, exigit. Neque etiam adversum naturæ humanæ remedium esse corticem chinæ, ex eo recte colligitur, quod in morbis, ubi vires imbecilles nervorumque systema affectum, eximio cum fructu exhibeatur, ac ob id non modo in febribus, sed & experientia teste, in alvi fluxu, vomitu, dysenteria, malo hypochondriaco, hysterico & podagricis doloribus, ad firmandum ventriculi, intestinorum & nervosarum partium tonum, apprime ex usu sit.

§. XXXV.

Demum id quidem omnes fere concedunt, superata propemodum naturæ auxilio febre, ad compescendos,

qui in habitum & consuetudinem abierunt febriles motus, febrifugum nostrum nonnullius esse usus; quod vero statim in principio, post unum vel alterum paroxysmum tuto in usum vocari possit, pernegant maxime isti, qui naturam febre tanquam remedio sapienti consilio uti censent, ad amoliendas causas quæ vitæ periculum strunt, persuasi, optimam & salutarem naturæ intentionem hac ratione turbari. Sed supervacaneum plane esse hunc metum, experientia, optima medicarum etiam veritatum magistra omnibusque ratiociniis superior, luculeter admodum docet. Nobis certe innumera fere nota sunt exempla eorum, qui tertiana epidemica gravibusque symptomatibus invadente correpti, hac methodo tam feliciter sanati, ut expurgata, post tertium vel quartum paroxysmum, per superiora & inferiora, efficaci medicina, corporis regione, altero post die antifebrile ex cortice chinæ electuarium, congrua dosi, ordine ac tempore, sumserint, & hoc factò, post quartam vel quintam statim accessionem, nullam amplius experti sint, sed perfecte cum sanitate in gratiam redierint, præsertim, quando post huius medicaminis usum, corporis exercitatione perspirationem auctiorem proritarunt & medicamenta roborantia stomachica simul usurparunt. Atque etiam id ingenue affirmare possumus, nos frequentiori observatione didicisse, & longe difficiliore negotio, & longe maiori cautione, corticem nostrum febre opponi, ubi hæc aliquandiu per aliquot hebdomades, vel menses, corpori inhæsit, quam ubi haud ita pridem illud invalsit; eo quod, quo diuturnior febris est, eo maior recrementorum ex dissolutione sanguinis, per motum calidum intestinum, nascitur copia, quæ postea ægrius & corrigitur, & educitur.

§. XXXVI.

Idem nobiscum censent præstantissimi in arte viri,
inter

inter quos nominasse sufficiet BOHNIVM, qui peculiari *dissertatione de fuga febrium minus suspecta*, id pluribus adstraxit, nec non BERGERVM qui in citata superius docta *dissertatione, de chinchina ab iniquis iudiciis vindicata*, ita apprime ad veritatem §. 9. scribit: non possum probare vulgari medicorum cantilena seductam SYDENHAMI cautionem, ut ne premature nimis, antequam febris ipsa suo se Marte aliquantisper protriverit, in usum hic cortex ducatur, ne egrotantis vita periclitetur si sanguini omni fermentationis nisu se despumanti, der repente remoram iniciamus. Rectius PADVS, DONZELLVS, LISTERVS, MORTONVS, IONES & maxime BOHNIVS, docent, premissis quidem, si opus fuerit, evacuantibus, ac praesertim emeticis, mox incunte morbo & antequam febris radices egerit & succos visceraeque ac vires corporis labefactarit, usu corticis vires illius feliciter frangi & atteri. Hic nec recidivarum, nec illorum metus est malorum, quae BAGLIVVS usui corticis adscribit, quum potius febris perverse curationi & corporis impuritati debuisset causam dare, quia recto corticis usu egregie adiuvantis, causam illorum malorum una cum febre tolli, & ratio suffragatur, & experientia monstrat, ita, ut laudatus BOHNIVS testetur, innumerabiles fere, quibus, ab initio morbi, corticem praebuerit eoque febrem sanaverit, nihil damni percepisse.

§. XXXVII.

Ad rectum igitur, securum & efficacem huius medicamenti in febribus debellandis usum stabiliendum & confirmandum, annectemus ultimo loco salutare quasdam cautiones & praecipiones, quibus rite observatis, non facile quispiam cortice nostro nocebit.

I. Chinæ cortex non est in usum trahendus, nisi evacuatis primis probe, sive per superiora, sive inferiora, sordibus & eruditibus ex prima corporis regione,

msi

nisi apertis viis, contemperatis prius & mobilioribus factis atque ad exitum preparatis peccantibus in sanguinis & humorum massa succis, iisdemque tam per urinarias vias, quam cutis spiracula expulsi. Hunc in finem conducibilia sunt absorbentia terrea, salia neutra, nitrosa, diluentia, fontium medicatorum potus, leniora evacuantia ex manna, rhabarbaro, cassia, cum, vel sine aliquot tartari emetici granis, pilulæ balsamicæ ad mentem BECCHERI confectæ, diluentia, infusa theiformia. Et horum usui, vel brevius, vel longius, ex consilio Medici insistendum, pro varia humorum, viscerum & corporum laborantium constitutione, præmittendo tres, quinque septem, ac in repletis & impuris corporibus, plures paroxysmos.

II. Neque etiam facile cortex exhibendus, nisi paroxysmus discedens sudore terminetur & urina intermitte die sedimentum ponat.

III. Quod si incidit, febre iam per aliquot menses ægrum fuisse detentum, ante febrifugi usum, inquirendum in naturam humorum, dispositionem viscerum, excrementorum & excretoriorum statum, nec non quæ medicamenta antea adhibita, ac tum pro circumstantiarum ratione medicationem tam præparatorio, quam curatorio scopo accommodam, instituere expedit.

IV. Maiori cautione opus est, vel corticis usus plane omittendus, si corpora viribus exhausta, animi affectibus obnoxia, senilia & viscera infarcta cachecticum statum produnt, si ægrotantes pathematibus spasmodicis, hypochondriacis, hysteris & criticarum hæmorrhagiarum suppressione laborant, si vacuis etiam diebus spasmi non penitus silent, sed alvus adstricta, præcordia anguntur, sudor nullus, urinæ crudæ & tenues, hypochondria tumida & pedes œdematosi. Hæc enim si præsto sunt, expedit potius febriles motus blande moderari,

derari, donec ipsi, vel loci mutatione, vel aëre accedente sereno calido, conquiescant, vel potis, ex medentis consilio, thermis, aut acidulis, penitus abigantur.

V. Pariter in quartana diuturna, si per semestre spatium affixit, corpus inde enervatum & frigus cum anxietate magnum urget, tutius abstinere ad tempus a cortice eundemque reservare tempori, curationi accommodo.

VI. Ipse cortex optime redigitur in electuarium, quod efficacius & magis ad palatum, quam pulvis. Huic vero pro natura & differentia ipsius febris, corporis laborantis & humorum peccantium, partim diaphoretica, partim roborantia & resolventia admiscenda. Sic Dn. PRÆSES in tertiana valde biliosa electuario hunc in modum confecto uti suevit: recipe rob sambuci unciam unam, corticis chinæ drachmas sex, extracti florum chamomillæ vulgaris, nitri depurati, antimonii diaphoretici, sive cerussæ antimonii, singulorum drachmam, iulepi rosarum, quantum sufficit. M. In febre autumnali & chronica: recipe rob sambuci uncias duas, corticis chinæ unciam, extracti cardui benedicti, salis absynthii, cerussæ antimonii, pulveris cascarillæ ana drachmam unam cum dimidia, sirupi corticum aurantiorum quantum satis est. M. In febre quartana: recipe rob iuniperi, sambuci, pulveris chinchinæ ana unciam unam semis, extracti centaurii minoris, salis ammoniaci, cerussæ antimonii singulorum drachmas duas, balsami vitæ Hoffmanniani guttas XXX. spiritus salis ammoniaci vinosi tantundem. M.

VII. Ita concinnatum electuarium, non paroxysmi, sed vacuo, & in tertiana quoque continua, remissionis tempore, propinandum, ita quidem, ut duabus, vel tribus quibusvis horis, una, aut duæ ipsius drachmæ deglutiantur, bibendo postea, in tertianis biliosis, aquam florum sambuci, in autumnalibus, vinum Rhenanum, in

E

qu ar-

quartana Hungaricum, & mane, nec non post meridie-
em, forbillando infusum theiforme, detinendo simul cor-
pus in temperate calido loco, illud ab omni frigore de-
fendendo & abstinendo a piscibus, carnibus & crassæ
materiæ cibis.

VIII. Secundat quoque febrifugi nostri operatio-
nem motus & exercitatio corporis, quæ saluberrima ad
febris curam perspiratio insigniter promovetur.

IX. Insistendum curæ per unam minime hebdoma-
dem, deinde sublato paroxysmo & appetitu redeunte,
semel quotidie, ac demum alternis diebus, dosis capi-
enda.

X. Durante usu, quando alvus adstricta, ea pri-
mum non nisi clystere emolliente & leniter stimulantæ
officii admonenda, non verò tentanda per purgantia, ne
recidivæ accedant, eo quod horum usu perspiratio re-
trahitur & humorum excrementiorum affluxus ad inte-
stina revocatur. Postea vero manna cum cremore tar-
tari locum habere potest, nec non pilulæ balsamicæ Bec-
cherianæ, Stahlianæ, vel nostræ, cum sale quodam ape-
ritivo, intermedio tempore & sub finem propinatæ, ita
tamen, ut post alvi subductionem, semper iterum ex-
hibeatur dosis electuarii.

XI. Discedente demum penitus febre, corpus ali-
quandiu in libera perspiratione adhuc servandum, ær
gelidus, venti boreales & septentrionales, nec non omne
externum frigus, loca humida, vappida vitanda, & u-
surpanda elixiria amara, stomachica, roborantia, uti
est elixirium *Dn. PRÆSIDIS* in notis ad Poterium de-
scriptum, elixirium stomachicum MICHAELIS, quæ
mane, vel in prandio sumta, non modo ventriculum
roborando, sed & excretionem per cutis poros fulcien-
do, egregie prosunt.

XII. Vbi vero teneriora sunt corpora & spastici in
ven-

562

ventriculō motus urgent, tutius corticis in electuario & pulvere usus omittitur, isque in essentia, liquori anodyno & balsamo vitæ Dn. PRÆSIDIS remixtus, rectius offertur. In quartana quoque nonnunquam meliorum cum successu in infuso cum viño, adiectis amaris, exhibetur.

XIII. In genere autem tenendum: quod, si usurpato antifebrili nostro, succedens proximè paroxysmus minuatur, vel sileat plane, plenaria exspectanda sit sanatio; contra, quando is eadem persistat vehementia & præterea pressorius in stomachi regione observetur dolor, consultum magis est, desistere ab usu & curam differre.

§. XXXIIX.

Atque hæc sunt, quæ in præsentiarum exponere placuit, eum maxime in finem, quo omnibus constaret, chinæ corticem, non tam suspectum & pertimescendum in febribus aliisque morbis esse remedium, ut perperam a quibusdam creditur, sed tutum, efficax & innocens, modo accedat medens, qui cum iudicio & ratione sua perficiat, nec ea propter noxam subinde emergentem medicamento, sed vel perverso usui, vel erroribus ægrotantis, vel etiam neglectæ reliquiarum remotioni, merito esse tribuendam. His autem, qui præcepta rationalis Medicinæ non ad amissim callent, auctor suæque est Dn. PRÆSES, ut ab omnibus heroicis pharmacis, & hoc etiam cortice, penitus abstineant, quo tutius & innocenter suam exercere possint Empiriam.

F I N I S.

Fama

FAma loquax Vatis vulgavit nobile
dictum:

Non procul a proprio stipite poma ca-
dunt,

Est, Bornmanne, Tibi, præclarus san-
guinis Author,

Qui magnum medica Nomen in Ar-
te gerit.

Legisti cum laude Patris vestigia chari,
Teque suo erudiit Docta Minerva
sinu,

Sic nunc Laurus opus felici fine coro-
nat;

Accipe: Nam dignis præmia dan-
tur ea,

GEORG. DAN. COSCHWITZ.

M. D. An. Chir. & Bot. P. O.

36

F

Est

Leg

Sic

G

gavit nobile
m:
te poma ca-

declarus san-
uthor,
omen in Ar-
rit.-

estigia chari,
ta Minerva

i fine coro-

ramia dan-

SCHWITZ,
P.O.

